

INFORMACE

Soudní dvůr Evropské unie poprvé k nehmotné újmě způsobené porušením nařízení GDPR

Šimon Otta*

Abstrakt: Nařízení GDPR oslavilo v letošním roce již šesté narozeniny své účinnosti. To však rozhodně neznamená, že již došlo k zodpovězení všech otázek spojených s jeho aplikací. Jednou z takových nezodpovězených otázek doposud zůstával výklad podmínek pro přiznání práva na náhradu nehmotné újmy způsobené porušením nařízení. To nedávno změnil Soudní dvůr prvními odpověďmi na předběžné otázky položené rakouským nejvyšším soudem. Článek představuje právní rámec nařízení GDPR ohledně náhrady nehmotné újmy a dále je zaměřen na rozsudek Soudního dvora, počínaje popisem skutkových okolností případu, přes stanovisko generálního advokáta až po rozbor jeho samotných závěrů.

Klíčová slova: právo Evropské unie, Soudní dvůr, GDPR, porušení GDPR, náhrada nehmotné újmy

Úvod

Nařízení GDPR¹ (dále jen „nařízení“) oslavilo v letošním roce již páté narozeniny své účinnosti. To však rozhodně neznamená, že již došlo k zodpovězení všech otázek spojených s jeho aplikací. Jednou z takových nezodpovězených otázek doposud zůstával výklad podmínek pro přiznání práva na náhradu nehmotné újmy způsobené porušením nařízení. A právě k této otázce se nedávno poprvé vyslovil Soudní dvůr Evropské unie.²

1. Právní rámec GDPR

Nařízení si od počátku za jeden ze svých hlavních cílů kladlo snadnější prosazování práva.³ K tomu obecně upravuje dva mechanismy – a) prostřednictvím správního řízení;⁴ b) prostřednictvím soudního řízení.^{5,6} Určité nároky lze uplatnit pouze v řízení soudním.

* Mgr. Šimon Otta. Autor je interním doktorandem katedry správního práva a finančního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a asistentem soudce Nejvyššího správního soudu. E-mail: simon.otta01@upol.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0191-7430>. Tento článek vznikl v rámci projektu studentské grantové soutěže na Právnické fakultě Univerzity Palackého (IGA) – *Náhrada nemajetkové újmy při porušení nařízení GDPR*, č. projektu IGA_PF_2023_015.

¹ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů), OJ L 119, 4. 5. 2016, s. 1–88.

² Rozsudek Soudního dvora ze dne 4. 3. 2023, věc UI proti Österreichische Post AG, C-300/21, ECLI:EU:C:2023:370.

³ Možnost náhrady újmy byla upravena již v předchozí právní úpravě (čl. 23 směrnice 95/46/ES). Tato možnost byla však využívána zřídka. Podle stanoviska generálního advokáta v nynější věci Soudní dvůr tento článek směrnice dokonce nikdy nevyložil – srov. bod 2 stanoviska generálního advokáta. O to podstatnější roli hraje (a v budoucnu bude hrát) nynější judikatura a judikatura na ní v budoucnu navazující.

⁴ Především čl. 77 nařízení.

⁵ Především čl. 79 nařízení.

To je i případ, kdy se subjekt údajů⁷ domáhá náhrady újmy, která mu vznikla v důsledku porušení nařízení.⁸

Z odůvodnění nařízení je pro posuzování náhrady újmy podstatný zejména jeho bod 146,⁹ podle kterého: „[v]eškerou újmu, která může osobám vzniknout v důsledku zpracování, které porušuje toto nařízení, by měl nahradit správce nebo zpracovatel. Správce nebo zpracovatel by však měl být odpovědnosti zproštěn, pokud prokáže, že za újmu nenese žádným způsobem odpovědnost. Výklad pojmu ‚újma‘ by měl být široký a opírat se o judikaturu Soudního dvora při plném zohlednění cílů tohoto nařízení. Tím nejsou dotčeny jakékoliv nároky uplatňované v případě újmy způsobené porušením jiných pravidel práva Unie nebo členského státu. Zpracování, které porušuje toto nařízení, zahrnuje rovněž zpracování, které porušuje akty v přenesené pravomoci a prováděcí akty přijaté v souladu s tímto nařízením a právními předpisy členského státu upřesňující pravidla tohoto nařízení. Subjekty údajů by měly obdržet plnou a účinnou náhradu újmy, kterou utrpěly. Jsou-li správci nebo zpracovatelé zapojeni do téhož zpracování, měl by každý správce nebo zpracovatel nést odpovědnost za celkovou újmu. Jsou-li však tito správci nebo zpracovatelé v souladu s právem členského státu spojeni v tomtéž řízení, může být náhrada újmy rozvržena podle odpovědnosti každého správce nebo zpracovatele za újmu způsobenou zpracováním, za podmínky, že je zajištěno úplné a účinné odškodnění subjektu údajů, jenž újmu utrpěl. Kterýkoli správce nebo zpracovatel, který uhradil plnou náhradu újmy, může následně zahájit soudní řízení proti jiným správcům nebo zpracovatelům zapojeným do téhož zpracování.“

Samotnou náhradu újmy poté upravuje čl. 82 odst. 1 nařízení, podle kterého „[k]dokoli, kdo v důsledku porušení tohoto nařízení utrpěl hmotnou či nehmotnou újmu, má právo obdržet od správce nebo zpracovatele náhradu utrpěné újmy“. Je zřejmé, že náhradu újmy upravil unijní normotvůrce velmi obecně, což s sebou bude přinášet poměrně velké množství předběžných otázek pokládaných soudy členských států.¹⁰

2. Skutkové okolnosti případu

Společnost Österreichische Post AG (rakouský národní poskytovatel poštovních služeb) shromažďovala informace týkající se stranických preferencí rakouského obyvatelstva. Pomocí algoritmu definovala na základě určitých sociodemografických charakteristik vztah jednotlivých osob k politickým stranám. Takto získané údaje byly prodány různým organizacím, aby mohly provádět cílené reklamní zásilky.

Jednou z osob, o které byly informace shromažďovány, byl i žalobce. U něj extrapolace ukázala, že má vysokou preferenci k jedné z rakouských politických stran. Tyto informace však v jeho případě nebyly předány třetím osobám, ale žalobce, který nedal souhlas se zpracováním svých osobních údajů, se cítil dotčen tím, že mu byla přisouzena spřízněnost s dotyčnou stranou. Skutečnost, že Österreichische Post uchovávala údaje o jeho údajných

⁶ Nařízení přitom jako třetí způsob ochrany práv zmiňuje i ochranu mimosoudní, aniž by však tento způsob ochrany blíže jakkoli upravovalo či charakterizovalo – srov. body 52 a 111 odůvodnění nařízení a dále čl. 40 odst. 2 písm. k), čl. 78 odst. 1 a 2 a čl. 79 odst. 1 nařízení.

⁷ Subjektem údajů se podle čl. 4 odst. 1 nařízení rozumí identifikovaná nebo identifikovatelná fyzická osoba.

⁸ Čl. 82 odst. 6 nařízení.

⁹ Soudní dvůr v rozsudku odkazoval i na body 10, 75 a 85 odůvodnění nařízení – srov. bod 3 rozsudku. Na body 75 a 85 odkazoval rovněž i generální advokát ve svém stanovisku – srov. bod 4 stanoviska.

¹⁰ Srov. přehled aktuálně již položených předběžných otázek na toto téma na konci článku.

politických názorech, u něj vyvolala rozhořčení, ztrátu důvěry, jakož i pocit ponížení. Kromě této újmy dočasného a citového charakteru ovšem nebyla zjištěna žádná jiná újma.

Žalobce se proto obrátil na rakouské soudy se žalobou, kterou se domáhal, aby bylo společností Österreichische Post nařízeno ukončit zpracování jeho osobních údajů a aby jí bylo uloženo zaplatit mu částku 1 000 eur jako náhradu nehmotné újmy, kterou údajně utrpěl. Ohledně nehmotné újmy žalobce tvrdil, že politická preference, která mu byla přiřazena, ho uráží, zahanbuje a poškozují jeho dobré jméno. Dodal, že jednání Österreichische Post u něj vyvolalo velké pohoršení a ztrátu důvěry, jakož i pocit veřejného zostuzení. Prvostupňový civilní soud návrhu na ukončení zpracování vyhověl, avšak zamítl návrh na náhradu újmy.

Odvolací soud potvrdil rozhodnutí vydané v prvním stupni. Pokud jde o návrh na náhradu újmy, odkázal na body 75, 85 a 146 odůvodnění nařízení a dospěl k závěru, že vnitrostátní právní předpisy členských států v oblasti občanskoprávní odpovědnosti doplňují ustanovení nařízení v rozsahu, v němž nařízení neobsahuje zvláštní pravidla. V tomto ohledu rakouský odvolací soud uvedl, že podle rakouského práva by porušení norem ochrany osobních údajů automaticky nezpůsobilo nehmotnou újmu a založilo by nárok na náhradu újmy, pouze pokud taková újma dosáhne určité „hranice závažnosti“. Tato hranice závažnosti však nebyla naplněna.

Věc se následně dostala před rakouský Oberster Gerichtshof (nejvyšší soud), který Soudnímu dvoru předložil tři předběžné otázky.

3. Předběžné otázky

Konkrétně se rakouský nejvyšší soud obrátil na Soudní dvůr s následujícími otázkami:

- 1) Vyžaduje přiznání náhrady újmy podle článku 82 GDPR [...] kromě porušení ustanovení GDPR rovněž to, aby žalobce utrpěl újmu, nebo k přiznání náhrady újmy postačuje již porušení ustanovení GDPR jako takové?
- 2) Vztahují se na stanovení výše náhrady újmy kromě zásad efektivity a rovnocennosti další požadavky unijního práva?
- 3) Je s unijním právem slučitelný názor, že podmínkou pro přiznání náhrady nehmotné újmy je, že nastal důsledek nebo následek protiprávního jednání, který má přinejmenším určitou závažnost a překračuje rámec rozhořčení vyvolaného protiprávním jednáním?¹¹

4. Stanovisko generálního advokáta

Stanovisko vydal generální advokát Sánchez-Bordona dne 6. 10. 2022.

4.1 K přípustnosti předběžných otázek

Generální advokát se k žalobcově námitce nejprve zabýval přípustností prvních dvou předběžných otázek, přičemž je shledal přípustné.¹²

¹¹ Bod 20 rozsudku.

¹² K přípustnosti podrobněji dále v článku v rámci hodnocení rozsudku Soudního dvora.

4.2 K první předběžné otázce

Podle generálního advokáta je předpokladem k náhradě újmy vznik této újmy – je tedy nutné, aby subjekt údajů utrpěl újmu v důsledku porušení nařízení. Pouhé porušení nařízení bez vzniku újmy tedy nárok na náhradu újmy nezakládá.¹³ Takový závěr by odporoval hlavnímu cíli občanskoprávní odpovědnosti zavedené v nařízení, kterým je poskytnutí kompenzace.

Stanovisko dále uvažuje nad tím, že v právních systémech některých členských států by bylo možné stanovit i sankční náhradu újmy, nikoli pouze kompenzační náhradu újmy. Po obsáhlém zkoumání této otázky ovšem dospěl generální advokát k závěru, že nařízení se na sankční náhradu újmy nevztahuje.¹⁴

V poslední části odpovědi na první předběžnou otázku se generální advokát vyjádřil k alternativnímu výkladu první otázky. Podle něj někteří účastníci tvrdili (respektive spíše pouze naznačili),¹⁵ že existuje nevyvratitelná domněnka újmy, jakmile je nařízení porušeno.¹⁶ Jinými slovy řečeno, porušení nařízení automaticky způsobuje a znamená újmu, jejíž náhrady se lze domáhat podle čl. 82 odst. 1 nařízení.¹⁷ K tomuto alternativnímu výkladu se však generální advokát postavil negativně. Dospěl k závěru, že porušení nařízení nezakládá automaticky nárok na náhradu újmy. Naopak, subjekt údajů bude muset prokázat, že újmu skutečně utrpěl.¹⁸

4.3 K druhé předběžné otázce

V odpovědi na druhou předběžnou otázku generální advokát nejprve uvedl, že při stanovení výše náhrady újmy nejsou zásada efektivity ani zásada rovnocennosti nijak zvlášť relevantní, neboť nařízení úpravu náhrady újmy harmonizuje a vztahuje se na všechny nehmotné újmy vzniklé v důsledku porušení, ať už pocházejí odkudkoli. Čl. 82 nařízení neukládá žádný jiný požadavek než porušení jeho pravidel, pokud v jeho důsledku vznikne jakékoli osobě hmotná či nehmotná újma. Pokud jde konkrétně o výpočet výše náhrady takové újmy, čl. 82 nařízení ani nestanoví vodítka pro vnitrostátní soudy. Náhrada bude záviset především na nároku, který konkrétní žalobce uplatní.¹⁹

Dále podle generálního advokáta nelze vyloučit, že požadovaná náhrada nehmotné újmy může zahrnovat i jiné složky než jen peněžní. Jako příklad uvádí generální advokát morální zadostiučinění v podobě konstatování, že došlo k porušení nařízení.²⁰ Naopak nařízení nepočítá se zaplacením symbolické náhrady nebo vzdáním se neoprávněně získaného prospěchu.²¹

¹³ Body 28 a 29 stanoviska.

¹⁴ Body 35 až 55 stanoviska.

¹⁵ Srov. poznámku pod čarou 37 stanoviska.

¹⁶ Bod 56 stanoviska.

¹⁷ Bod 57 stanoviska.

¹⁸ Bod 77.

¹⁹ Body 84 až 87.

²⁰ Bod 89.

²¹ Body 90 až 93.

4.4 K třetí předběžné otázce

V odpovědi na třetí předběžnou otázku dospěl generální advokát k závěru, že podle nařízení nelze nahradit *každou* nehmotnou újmu bez ohledu na její závažnost.²² Náhradu nehmotné újmy nezakládá subjektu údajů například pouhý „hněv nebo rozhořčení“ vyvolané porušením nařízení.²³ Je totiž třeba si uvědomit, že jakékoli porušení pravidla ochrany osobních údajů zpravidla vyvolá určitou negativní reakci ze strany subjektu údajů. Náhrada odvozená z pouhého pocitu nelibosti je snadno zaměnitelná s náhradou bez vzniku újmy, která byla odmítnuta již v odpovědi na první předběžnou otázku.²⁴ Proto i náhrada odvozená z pouhého pocitu nelibosti musí být odmítnuta.

Konečně generální advokát připustil, že vymezení toho, jaká nehmotná újma je způsobilá k odškodnění, bude obtížné, jeho řešení však v každém jednotlivém případě ponechává na soudech členských států.²⁵

4.5 Závěr

V závěru navrhl generální advokát následující dvě odpovědi:

- pro přiznání práva na náhradu újmy, kterou osoba utrpěla v důsledku porušení nařízení, nestačí prosté porušení nařízení samo o sobě, pokud není doprovázeno odpovídající hmotnou nebo nehmotnou újmou;
- náhrada nehmotné újmy, kterou nařízení upravuje, se nevztahuje na pouhé rozhořčení, které subjekt údajů může pociťovat v důsledku porušení ustanovení nařízení. Je na vnitrostátních soudech, aby rozlišily, kdy lze subjektivní pocit nelibosti na základě jeho vlastností považovat v každém jednotlivém případě za nehmotnou újmu.

5. Rozsudek Soudního dvora

Rozsudek pětičlenného senátu vydal Soudní dvůr dne 4. 5. 2023.

5.1 K přípustnosti předběžných otázek

Soudní dvůr se nejprve zabýval přípustností prvních dvou předběžných otázek, jejichž přípustnost žalobce rozporoval, jak již bylo uvedeno výše. Ohledně první předběžné otázky žalobce namítl, že je pouze hypotetická. Ohledně druhé předběžné otázky žalobce namítl, že její obsah je velmi široký a její formulace zároveň příliš nepřesná, protože rakouský nejvyšší soud pouze obecně zmiňuje „požadavky unijního práva“, aniž konkrétně uvádí, jaké má na mysli.²⁶

Soudní dvůr úvodem osvěžil svou ustálenou judikaturu týkající se nepřipustnosti předběžných otázek vystavěnou především rozhodnutími ve věci *Bosman*,²⁷ *Beck a Bergdorf*²⁸

²² Bod 105.

²³ Bod 112.

²⁴ Bod 113.

²⁵ Bod 116.

²⁶ Body 21 a 22 rozsudku.

²⁷ Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. prosince 1995, *Bosman*, C-415/93, EU:C:1995:463, bod 61.

²⁸ Rozsudek Soudního dvora ze dne 7. září 1999, *Beck a Bergdorf*, C-355/97, EU:C:1999:391, bod 22.

a Zagrebačka banka.²⁹ Připomněl, že přísluší pouze vnitrostátnímu soudu, který věc rozhoduje a který nese odpovědnost za soudní rozhodnutí, aby s ohledem na konkrétní okolnosti věci posoudil jak nezbytnost rozhodnutí o předběžné otázce pro vydání svého rozsudku, tak relevanci otázek, které Soudnímu dvoru klade a na které se v tomto ohledu vztahuje domněnka relevance. Proto když se položená otázka týká výkladu nebo platnosti unijního práva, Soudní dvůr je v zásadě povinen rozhodnout, s výjimkou situace, kdy je zjevné, že žádaný výklad nemá žádný vztah k realitě nebo předmětu věci v původním řízení, pokud se jedná o hypotetický problém nebo dále pokud Soudní dvůr nedisponuje skutkovými nebo právními poznatky nezbytnými pro užitečnou odpověď na uvedenou otázku.³⁰

K první předběžné otázce Soudní dvůr uzavřel, že se týká podmínek pro uplatnění nároku na náhradu újmy podle čl. 82 nařízení GDPR. Navíc není zjevné, že by žádaný výklad neměl žádný vztah ke sporu v původním řízení nebo že by se jednalo o hypotetický problém. Spor se totiž týká náhrady újmy, na kterou se vztahuje režim ochrany osobních údajů zavedený nařízením GDPR a předběžná otázka má zodpovědět, zda je pro účely použití pravidel o odpovědnosti stanovených v tomto nařízení nezbytné, aby subjekt údajů utrpěl újmu odlišnou od porušení tohoto nařízení.³¹

Ohledně přípustnosti druhé předběžné otázky Soudní dvůr nejprve připomenul, že sama skutečnost, že je Soudní dvůr vyzván, aby se vyslovil abstraktně a obecně, nemůže způsobit nepřípustnost žádosti o rozhodnutí o předběžné otázce.³² Otázka formulovaná abstraktně a obecně může být považována za hypotetickou, a tudíž nepřípustnou, pouze pokud předkládací rozhodnutí neobsahuje ani minimální vysvětlení umožňující prokázat souvislost mezi uvedenou otázkou a sporem v původním řízení.³³ Na základě toho neshledal Soudní dvůr nepřípustnou ani druhou předběžnou otázku, neboť rakouský nejvyšší soud vysvětlil, že jeho druhá otázka vychází z pochybnosti o tom, zda je v rámci posuzování újmy, kterou má společnost Österreichische Post případně povinnost nahradit z důvodu porušení ustanovení GDPR, nezbytné zajistit dodržování nejen zásad rovnocennosti a efektivity, které jsou zmíněny v této otázce, ale i případných dalších požadavků unijního práva. V této souvislosti neexistence přesnějších údajů, než jsou údaje poskytnuté předkládajícím soudem ohledně uvedených zásad, nezbavuje Soudní dvůr jeho možnosti podat užitečný výklad relevantních pravidel unijního práva.

5.2 K první předběžné otázce

Podstatou první předběžné otázky bylo, zda musí být čl. 82 odst. 1 nařízení vykládán v tom smyslu, že k přiznání práva na náhradu nemajetkové újmy postačuje pouhé porušení nějakého ustanovení nařízení, či zda k takovému porušení musí přistoupit ještě skutečný vznik újmy (a příčinná souvislost mezi porušením nařízení a vznikem újmy). Soudní dvůr se v rozsudku přiklonil k druhé variantě (a tedy k doslovnému výkladu sporného

²⁹ Rozsudek Soudního dvora ze dne 5. května 2022, Zagrebačka banka, C-567/20, EU:C:2022:352, bod 43 a tam citovaná judikatura.

³⁰ Bod 23 rozsudku.

³¹ Bod 24 rozsudku.

³² Rozsudek Soudního dvora ze dne 15. listopadu 2007, International Mail Spain, C-162/06, EU:C:2007:681, bod 24.

³³ V tomto smyslu viz rozsudek Soudního dvora ze dne 8. července 2021, Sanresa, C-295/20, EU:C:2021:556, body 69 a 70.

ustanovení), tedy že k přiznání práva na náhradu újmy musí být kumulativně splněny tři podmínky: a) porušení nařízení, b) vznik újmy, c) příčinná souvislost mezi porušením nařízení a vznikem újmy.³⁴ Svůj závěr postavil Soudní dvůr jednak na jazykovém výkladu čl. 82 nařízení, jednak na systematickém výkladu celého nařízení.

Úvodem Soudní dvůr upozornil, že nařízení neodkazuje na právo členských států, pokud jde o smysl a dosah výrazů uvedených v čl. 82 nařízení, zejména pokud jde o pojmy „hmotná či nehmotná újma“ a „náhrada utrpěné újmy“. Z ustálené judikatury Soudního dvora v takových případech vyplývá, že znění ustanovení unijního práva, které výslovně neodkazuje na právo členských států za účelem vymezení svého smyslu a dosahu, musí být zpravidla vykládáno autonomním a jednotným způsobem v celé Unii,³⁵ přičemž tento výklad je třeba nalézt s přihlédnutím ke znění tohoto ustanovení a ke kontextu, do něhož toto ustanovení spadá.³⁶

Soudní dvůr tedy začal jazykovým výkladem čl. 82 odst. 1 nařízení, když uvedl, že ze znění tohoto ustanovení jednoznačně vyplývá, že existence „utrpěné újmy“ je jednou z podmínek práva na náhradu újmy stanoveného v uvedeném ustanovení, stejně jako existence porušení nařízení a příčinné souvislosti mezi touto újmou a tímto porušením, přičemž tyto tři podmínky jsou kumulativní. Proto tedy nelze dovodit, že jakékoli porušení nařízení samo o sobě zakládá subjektu údajů nárok na náhradu újmy. K tomu Soudní dvůr ještě dodal, že samostatné uvedení „újmy“ a „porušení“ v čl. 82 odst. 1 nařízení by bylo nadbytečné, pokud by měl unijní normotvůrce za to, že porušení nařízení GDPR může samo o sobě a v každém případě postačovat k založení nároku na náhradu újmy.

Co se týká systematického výkladu, Soudní dvůr uvedl, že čl. 82 odst. 2 nařízení, který upřesňuje režim odpovědnosti, jehož princip je stanoven v odst. 1 tohoto článku, přebírá tři podmínky nezbytné pro vznik nároku na náhradu újmy, a sice zpracování osobních údajů porušující nařízení GDPR, újmu, kterou subjekt údajů utrpěl, a příčinnou souvislost mezi tímto protiprávním zpracováním a touto újmou.

Představený výklad opřel Soudní dvůr dále i o několik bodů odůvodnění nařízení – konkrétně o body 75, 85 a 146. Podle Soudního dvora především bod 146 odůvodnění nařízení odkazuje v první větě na „*újmu, která může osobám vzniknout v důsledku zpracování, které porušuje nařízení*“. Body 75 a 85 odůvodnění dále uvádějí, že „*rizika [...] mohou vyplynout ze zpracování osobních údajů, které by mohlo vést k [...] újmě*“, a že „*[...] porušení zabezpečení osobních údajů [...] může [...] způsobit [...] újmu*“. Z citovaných pasáží podle Soudního dvora zaprvé vyplývá, že vznik újmy v souvislosti se zpracováním osobních údajů je pouze potenciální, zadruhé, že porušení nařízení GDPR nutně nezpůsobuje újmu, a zatřetí, že k založení nároku subjektu údajů na náhradu újmy musí existovat příčinná souvislost mezi dotčeným porušením a újmou, kterou utrpěl subjekt údajů.

Konečně Soudní dvůr užil i komparativní výklad dalšími ustanoveními obsaženými v kapitole VIII nařízení, která upravuje zejména různé prostředky ochrany práv subjektů údajů v případě vadného zpracování jejich osobních údajů. Předně Soudní dvůr upozornil na čl. 77 a 78 nařízení upravující opravné prostředky k dozorovému úřadu nebo proti

³⁴ Zejména bod 36 rozsudku.

³⁵ Rozsudky Soudního dvora ze dne 22. června 2021, *Latvijas Republikas Saeima (Trestné body)* C-439/19, EU:C:2021:504, bod 81, a ze dne 10. února 2022, *ShareWood Switzerland* C-595/20, EU:C:2022:86, bod 21.

³⁶ V tomto smyslu viz rozsudky Soudního dvora ze dne 15. dubna 2021, *The North of England P & I Association*, C-786/19, EU:C:2021:276, bod 48, a ze dne 10. června 2021, *KRONE – Verlag*, C-65/20, EU:C:2021:471, bod 25.

dozorovému úřadu v případě tvrzeného porušení nařízení. V těchto ustanoveních není stanoveno, že subjekt údajů musí utrpět „újmu“, aby mohl podat takové opravné prostředky, na rozdíl od výrazů použitých v čl. 82, pokud jde o žaloby na náhradu újmy. Tento rozdíl ve formulaci podle Soudního dvora svědčí o významu kritéria „újmy“, a tedy o jeho samostatnosti ve vztahu ke kritériu „porušení“ pro účely návrhů na náhradu újmy založených na čl. 82 nařízení. Shodně čl. 83 a 84 nařízení, které umožňují ukládat správní pokuty a jiné sankce, mají v zásadě sankční účel a nejsou podmíněny existencí individuální újmy. Vztah mezi pravidly stanovenými v čl. 82 a pravidly stanovenými v čl. 83 a 84 ukazuje, že mezi těmito dvěma kategoriemi ustanovení existuje rozdíl, ale také komplementarita, pokud jde o motivaci k dodržování nařízení, přičemž podle Soudního dvora je třeba poznamenat, že právo každého požadovat náhradu újmy posiluje vymahatelnost pravidel ochrany stanovených tímto nařízením a může odrazovat od opakování protiprávního jednání.

V rámci odpovědi na první předběžnou otázku se Soudní dvůr tedy ztotožnil se stanoviskem generálního advokáta.

5.3 K třetí předběžné otázce

Dále Soudní dvůr přistoupil k zodpovězení třetí, nikoli v pořadí druhé předběžné otázky, neboť její zodpovězení podmiňovalo odpověď na druhou otázku.³⁷ Třetí předběžná otázka spočívala v tom, zda musí být čl. 82 odst. 1 nařízení vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu pravidlu nebo praxi, které náhradu nehmotné újmy ve smyslu tohoto ustanovení podmiňují tím, že újma, kterou utrpěl subjekt údajů, dosáhla určitého stupně závažnosti. Zjednodušeně řečeno – musí újma, kterou utrpěl subjekt údajů, dosáhnout určité závažnosti, aby subjektu údajů vznikl nárok na náhradu nemajetkové újmy podle čl. 82 odst. 1 nařízení? Soudní dvůr zde dospěl k závěru, že čl. 82 odst. 1 nařízení musí být vykládán v tom smyslu, že brání vnitrostátnímu pravidlu nebo praxi, které náhradu nehmotné újmy ve smyslu tohoto ustanovení podmiňují tím, že újma, kterou utrpěl subjekt údajů, dosáhla určité míry závažnosti.³⁸ Opět zjednodušeně řečeno – Soudní dvůr zde rakouskému nejvyššímu soudu odpověděl, že utrpěná újma nemusí dosáhnout určité míry závažnosti, aby subjektu údajů vznikl nárok na náhradu nemajetkové újmy.

Soudní dvůr úvodem zopakoval již výše uvedené, že pojem „nehmotná újma“ ve smyslu čl. 82 nařízení, musí být vzhledem k neexistenci jakéhokoli odkazu na vnitrostátní právo členských států definován autonomně a jednotně v unijním právu. K této konkrétní dílčí otázce dále uvedl tři důvody, které ho vedly k přijetí výše uvedené odpovědi na předběžnou otázku.

Zprvce Soudní dvůr opět použil jazykový výklad čl. 82 nařízení, přičemž logicky dospěl k závěru, že GDPR nedefinuje pojem „újma“ pro účely použití nařízení. Článek 82 tohoto nařízení pouze výslovně uvádí, že nárok na náhradu újmy může zakládat nejen „hmotná újma“, ale i „nehmotná újma“, aniž zmiňuje jakoukoli hranici závažnosti. Z druhého se Soudní dvůr i zde zabýval systematickým výkladem nařízení, přičemž dospěl k závěru, že kontext, do kterého ustanovení zapadá, rovněž naznačuje, že nárok na náhradu újmy není podmíněn tím, aby předmětná újma dosáhla určité hranice závažnosti. Bod 146

³⁷ Bod 43 rozsudku.

³⁸ Bod 51 rozsudku.

odůvodnění GDPR ve své třetí větě totiž uvádí, že „výklad pojmu ‚újma‘ by měl být široký a opírat se o judikaturu Soudního dvora při plném zohlednění cílů tohoto nařízení“. Toto široké pojetí pojmu „újma“ upřednostňované unijním normotvůrcem by přitom bylo popřeno, pokud by uvedený pojem byl omezen pouze na újmu určité závažnosti. Zatřetí Soudní dvůr vyšel z teleologického výkladu nařízení, kde dospěl k závěru, že takový výklad potvrzuje cíl sledovaný nařízením, který je obsažen zejména v bodu 10 odůvodnění nařízení, ze kterého vyplývá, že cílem ustanovení nařízení je zejména zajistit soudržnou a vysokou úroveň ochrany fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů v Unii a za tím účelem zajistit v celé Unii jednotné a soudržné uplatňování pravidel ochrany základních práv a svobod těchto osob v souvislosti se zpracováváním osobních údajů.³⁹

Souhrnně Soudní dvůr zakončil odpověď na tuto otázku tím, že podmínění náhrady nehmotné újmy dosažením určité hranice závažnosti by mohlo narušit soudržnost režimu zavedeného GDPR, neboť odstupňování takovéto hranice, na kterém by závisela možnost získat uvedenou náhradu újmy, by mohlo kolísat v závislosti na posouzení soudů jednotlivých členských států. Odpověď Soudního dvora však nic nemění na tom, že takto přijatý výklad nelze chápat tak, že by osoba dotčená porušením GDPR, které mělo vůči ní negativní důsledky, byla zproštěna povinnosti prokázat, že tyto důsledky představují nehmotnou újmu ve smyslu článku 82 nařízení.⁴⁰

Ohledně odpovědi na tuto předběžnou otázku se tedy Soudní dvůr s generálním advokátem neztotožnil, neboť generální advokát navrhoval, že podle nařízení nelze nahradit *každou* nehmotnou újmu bez ohledu na její závažnost a bude na soudech členských států, aby v každém jednotlivém případě vymezily, jestli je nehmotná újma způsobilá k odškodnění, či nikoli.

5.4 K druhé předběžné otázce

Konečně Soudní dvůr zodpověděl i druhou předběžnou otázku, která spočívala v tom, zda musí být čl. 82 nařízení vykládán v tom smyslu, že pro účely stanovení výše náhrady újmy musí vnitrostátní soudy uplatnit vnitrostátní pravidla každého členského státu týkající se rozsahu peněžité náhrady, a to při dodržení nejen zásad rovnocennosti a efektivity unijního práva, ale případně i jiných unijních zásad. Soudní dvůr přitom odpověděl, že pro účely stanovení výše náhrady újmy musí vnitrostátní soudy uplatnit vnitrostátní pravidla každého členského státu týkající se rozsahu peněžité náhrady za předpokladu, že jsou dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity unijního práva. Jinou zásadu než tyto dvě tedy Soudní dvůr nepožaduje.

Při odpovědi na tuto předběžnou otázku Soudní dvůr nejprve zopakoval zásadu rovnocennosti a zásadu efektivity. Prvně jmenovaná zásada spočívá v tom, že při neexistenci unijních pravidel v určité oblasti je na právním řádu členského státu, aby na základě zásady procesní autonomie upravil procesní podmínky soudních řízení určených k zajištění ochrany práv jednotlivců, avšak za podmínky, že tyto podmínky nejsou v situacích, na které se uplatní unijní právo, méně příznivé než v podobných situacích podléhajících

³⁹ V tomto smyslu viz rozsudky Soudního dvora ze dne 16. července 2020, Facebook Ireland a Schrems, C-311/18, EU:C:2020:559, bod 101, a ze dne 12. ledna 2023, Österreichische Post (Informace o příjemcích osobních údajů), C-154/21, EU:C:2023:3, bod 44 a tam citovaná judikatura.

⁴⁰ Bod 50 rozsudku.

vnitrostátnímu právu. Druhá jmenovaná zásada poté spočívá v tom, že takové procesní podmínky členského státu v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných unijním právem.⁴¹

Nařízení GDPR přitom neobsahuje ustanovení upravující pravidla pro posuzování náhrady újmy.⁴² Při neexistenci pravidel unijního práva v dané oblasti je tedy na právním řádu každého členského státu, aby stanovil podmínky žalob určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z čl. 82 nařízení, a zejména kritéria umožňující určit rozsah náhrady újmy, která má být v tomto rámci zaplacená, s výhradou dodržení uvedených zásad rovnocennosti a efektivity.⁴³

Ohledně zásady rovnocennosti Soudní dvůr uzavřel, že v tomto řízení nemá k dispozici žádnou informaci, která by mohla vyvolat pochybnosti o souladu rakouské právní úpravy s touto zásadou, a tudíž by mohla naznačovat, že by uvedená zásada mohla mít konkrétní dopad v rámci tohoto sporu.⁴⁴

Ohledně zásady efektivity je na rakouském nejvyšším soudu, aby určil, zda podmínky stanovené v rakouském právu pro určení náhrady újmy v praxi neznemožňují nebo nadměrně neztěžují výkon práv přiznaných nařízením GDPR.⁴⁵

Závěrem Soudní dvůr připomenul, že bod 146, šestá věta odůvodnění nařízení uvádí, že jeho cílem je zajistit plnou a účinnou náhradu újmy, kterou subjekty údajů utrpěly. V tomto ohledu s ohledem na kompenzační funkci práva na náhradu újmy stanoveného v článku 82 nařízení, jak v podstatě zdůraznil generální advokát v bodech 39, 49 a 52 svého stanoviska, musí být peněžitá náhrada založená na tomto ustanovení považována za „plnou a účinnou“, pokud umožňuje plně nahradit újmu, která konkrétně vznikla v důsledku porušení tohoto nařízení, aniž je pro účely takové plné kompenzace nezbytné uložit povinnost k zaplacení sankční náhrady újmy.

5.5 Odpovědi Soudního dvora

Na předběžné otázky tedy Soudní dvůr odpověděl následujícím způsobem:

- čl. 82 odst. 1 nařízení GDPR musí být vykládán v tom smyslu, že pouhé porušení nějakého ustanovení nařízení GDPR nestačí k přiznání práva na náhradu újmy;
- čl. 82 odst. 1 nařízení GDPR musí být vykládán v tom smyslu, že právní norma nebo praxe členského státu nesmí podmiňovat náhradu nehmotné újmy tím, že újma, kterou utrpěl subjekt údajů, dosáhla určité míry závažnosti;
- čl. 82 nařízení GDPR musí být vykládán v tom smyslu, že pro účely stanovení výše náhrady újmy, která má být přiznána na základě práva na náhradu újmy zakotveného v tomto článku, musí vnitrostátní soudy uplatnit vnitrostátní pravidla každého členského státu týkající se rozsahu peněžité náhrady za předpokladu, že jsou dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity unijního práva.

⁴¹ V tomto smyslu viz rozsudky Soudního dvora ze dne 13. prosince 2017, El Hassani, C-403/16, EU:C:2017:960, bod 26, a ze dne 15. září 2022, Uniq Versicherungen, C-18/21, EU:C:2022:682, bod 36.

⁴² Bod 54 rozsudku.

⁴³ Obdobně viz rozsudek Soudního dvora ze dne 13. července 2006, Manfredi a další, C-295/04 až C-298/04, EU:C:2006:461, body 92 a 98.

⁴⁴ Bod 55 rozsudku.

⁴⁵ Bod 56 rozsudku.

Závěr

Popsaný rozsudek Soudního dvora představuje první pomyslnou vlašťovku k problematice náhrady újmy za porušení nařízení GDPR. V současné chvíli leží před Soudním dvorem dalších sedm předběžných otázek týkajících se náhrady nehmotné újmy vzniklé porušením nařízení – věci C-340/21; C-667/21; C-687/21; C-741/21; C-182 /22; C-189/22 a C-456/22. V prvních dvou citovaných řízeních přitom již došlo k vydání stanovisek generálních advokátů, ostatní jsou prozatím ve stavu podání před Soudním dvorem bez dalšího procesního vývoje.

Nynější rozsudek nepřinesl žádný překvapivý závěr, ale spíše stanovil základní pravidla pro přiznávání náhrady újmy způsobené porušením nařízení. Co si z něj tedy odnést?

a) Pouhé porušení nařízení nestačí k přiznání práva na náhradu újmy

K přiznání práva na náhradu újmy při porušení nařízení GDPR nestačí porušení nařízení samo o sobě, ale musí k němu přistoupit ještě další dvě podmínky, kterými jsou újma, kterou subjekt údajů utrpěl, a příčinná souvislost mezi protiprávním zpracováním (tedy porušením nařízení) a touto újмой. Všechny tři podmínky musí být přitom splněny kumulativně, aby mohl subjekt údajů se svým nárokem uspět.

b) Žádná míra závažnosti

Ačkoli někteří správci nebo zpracovatelé možná doufali, že Soudní dvůr stanoví určitou minimální míru závažnosti pro přiznání práva na náhradu nehmotné újmy, GDPR ji jednoduše neobsahuje. Rozhodnutí Soudního dvora EU je tedy nejen správným výkladem článku 82 GDPR, ale také potvrzuje myšlenku, že pachatelé by měli nahradit veškerou škodu, kterou způsobí – a to i v případě škody relativně malé. Tento závěr, všeobecně přijímaný pro náhradu hmotné újmy, je nyní jednoznačně přijat i pro náhradu újmy nehmotné. Tento závěr Soudního dvora však s největší pravděpodobností nebude znamenat, že by se najednou „roztrhl pytel“ s drobnými či případně až šikanózními žalobami na náhradu nehmotné újmy, protože náklady na soudní řízení jsou ve většině členských států vyšší a soudní spory o malé částky se žalobcům jednoduše nevyplatí.⁴⁶

c) Koncept újmy

V praxi je třeba přistupovat stejně k hmotné i nehmotné újmě. Neexistuje žádné rozlišování, jako je například právě míra závažnosti, která by určitým způsobem omezovala náhradu nehmotné újmy. Jednoduše je třeba nahradit jakoukoli prokázanou újmu vyplývající z porušení GDPR. Konceptně se nehmotná újma neomezuje na citovou a psychickou újmu⁴⁷ a lze nahradit jakýkoli negativní důsledek,⁴⁸ pokud je újma prokázána.

d) Není podstatné, zda k porušení nařízení došlo úmyslným, či nedbalostním zaviněním

Hmotnou i nehmotnou újmu je třeba nahradit nezávisle na tom, zda k porušení nařízení došlo úmyslným, či nedbalostním zaviněním. To vyplývá jednak ze samotného naří-

⁴⁶ MIKOLASCH, Felix. Requirements for GDPR compensation after the ECJ decision in UI v Österreichische Post. In: EUROPEAN LAW BLOG [online]. 11. 9. 2023 [cit. 2023-11-07]. Dostupné z: <https://europeanlawblog.eu/2023/09/11/requirements-for-gdpr-compensation-after-the-ecj-decision-in-ui-v-osterreichische-post/>.

⁴⁷ Viz bod 75 odůvodnění nařízení.

⁴⁸ Viz také bod 50 rozsudku.

zení, které v čl. 82 odst. 1 nebo 2 žádný požadavek na formu zavinění neuvádí.⁴⁹ Zadržet se zdá, že nynější rozsudek Soudního dvora takový výklad potvrzuje, neboť Soudní dvůr zdůraznil především nutnost „plné a účinné“⁵⁰ náhrady újmy, aniž by přitom kdekoli vzal v úvahu subjektivní jednání správce nebo zpracovatele.⁵¹ K tomuto závěru se navíc kloní i generální advokát Sanchez-Bordona ve stanovisku k věci C-667/21, ve kterém uvedl, že „[m]íra zavinění správce nebo zpracovatele není relevantní pro vznik odpovědnosti těchto subjektů ani pro určení výše nehmotné újmy, která má být nahrazena na základě čl. 82 odst. 1 nařízení 2016/679.“⁵² Navazující rozsudek Soudního dvora samozřejmě ukáže, jestli se Soudní dvůr se závěrem generálního advokáta ztotožní; dá se ovšem očekávat, že ano. Nelze přitom ani vyloučit, že soudy členských států odstupňují výši náhrady nemajetkové újmy právě na základě jednání správce nebo zpracovatele.

e) Soudy členských států musí při rozhodování o výši náhrady újmy dodržovat zásadu rovnocennosti a efektivity unijního práva

Protože nařízení neobsahuje úpravu pravidel pro rozhodování o náhradě újmy způsobené jeho porušením, je tedy na právním řádu každého členského státu, aby stanovil podmínky žalob určených k zajištění ochrany práv, která jednotlivcům vyplývají z čl. 82 nařízení. Soudy členských států tedy musí uplatnit vnitrostátní pravidla každého členského státu týkající se rozsahu náhrady újmy za předpokladu, že jsou dodrženy zásady rovnocennosti a efektivity unijního práva. Jinou zásadu než tyto dvě tedy Soudní dvůr nepožaduje. Současně Soudní dvůr připomenul, že bod 146, šestá věta odůvodnění nařízení uvádí, že jeho cílem je zajistit plnou a účinnou náhradu újmy, kterou subjekty údajů utrpěly. S ohledem na kompenzační funkci práva na náhradu újmy stanoveného v článku 82 nařízení, jak v podstatě zdůraznil generální advokát v bodech 39, 49 a 52 svého stanoviska, musí být peněžitá náhrada založená na tomto ustanovení považována za „plnou a účinnou“, pokud umožňuje plně nahradit újmu, která konkrétně vznikla v důsledku porušení tohoto nařízení, aniž je pro účely takové plné kompenzace nezbytné uložit povinnost k zaplacení sankční náhrady újmy.

⁴⁹ MIKOLASCH, Felix. *Requirements for GDPR compensation after the ECJ decision in UI v Österreichische Post*.

⁵⁰ Např. bod 58 rozsudku či bod 146 odůvodnění nařízení.

⁵¹ Výjimku z tohoto obecného pravidla představuje čl. 82 odst. 3 nařízení, podle kterého správce nebo zpracovatel jsou odpovědnosti zproštěni, pokud prokáží, že nenesou žádným způsobem odpovědnost za událost, která ke vzniku újmy vedla.

⁵² Bod 119 stanoviska.

The Court of Justice of the European Union for the first Time on Non-material Damage caused by a violation of the GDPR

Šimon Otta (<https://orcid.org/0000-0002-0191-7430>)

Abstract: The GDPR celebrated its sixth birthday this year. However, this certainly does not mean that all questions related to its application have been answered. One of the unanswered questions so far has been the interpretation of the conditions for the right to compensation for non-material damage caused by a breach of the Regulation. The Court of Justice has recently changed that with its first answers to the preliminary questions referred by the Austrian Supreme Court. The article presents the legal framework of the GDPR on compensation for non-material damage and then focuses on the Court's judgment, starting with a description of the facts of the case, the Advocate General's opinion and an analysis of the Court's conclusions themselves.

Keywords: European Union law, Court of Justice, GDPR, breach of GDPR, compensation for non-material damage